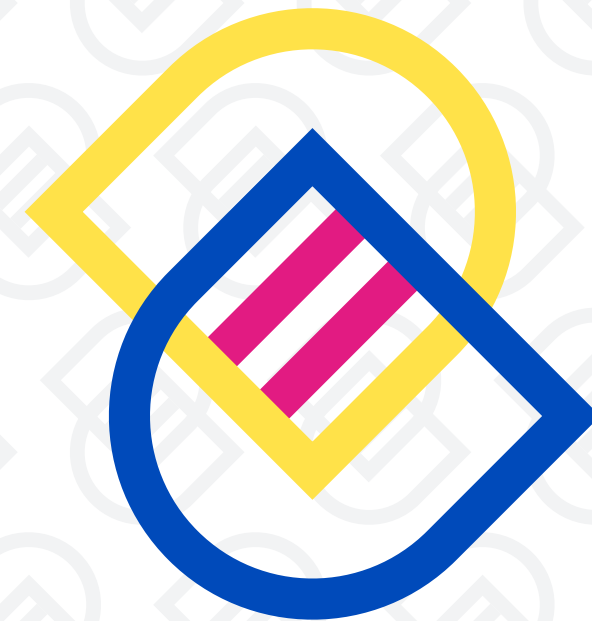

_LA LLEI D'ÚS NORMALITZA L'ÚS?: L'ENSENYAMENT I LA CULTURA COM A INDICADORS

Alfons Esteve i Gómez – Francesc Esteve i Gómez

**Càtedra de
Drets Lingüístics**

© 2020 ALFONS ESTEVE I GÓMEZ
FRANCESC ESTEVE I GÓMEZ

Directors:
VICENTA TASA FUSTER
RAFAEL CASTELLÓ COGOLLOS

Edició:

ISBN: 978-84-0918-680-8

Alfons Esteve i Gómez. *Llicenciat en Dret. És cap del Servei de Política Lingüística de la Universitat de València. Autor de nombrosos articles, treballs i conferències sobre drets lingüístics.*

Francesc Esteve i Gómez. *Llicenciat en Filologia Catalana. És cap de la Secció de Recursos Lingüístics del Servei de Política Lingüística de la Universitat de València. Autor d'articles i treballs sobre lexicografia i terminologia.*

Tots dos són coautors dels llibres El nom, la unitat i la normalitat; Guia pràctica de drets lingüístics al País Valencià; Drets cap a la normalitat; Català, per què? i Igualtat lingüística: capgirar el desús i la subordinació.

LA LLEI D'ÚS NOR- MALITZA L'ÚS?: L'ENSENYAMENT I LA CULTURA COM A INDICADORS

*El desplegament
de la Llei d'ús i
ensenyament del
valencià en l'àm-
bit cultural i
educatiu*

AUTORS:

Alfons Esteve i Gómez - Francesc Esteve i Gómez

Primera part

OBJECTIUS I CONTINGUT NORMATIU

Quan el 23 de novembre de 1983 les Corts Valencianes aprovaven la Llei 4/1983, d'ús i ensenyament del valencià (LUEV), el fet es va presentar com un esdeveniment històric. Després de segles de prohibició i de menysteniment, l'aplicació pràctica de l'oficialitat declarada per l'Estatut d'Autonomia i la possibilitat d'utilitzar-lo, per fi, en l'àmbit públic i oficial, van fer creure que podia ser un potent instrument de canvi. Valorar si ho estat o no és un dels objectius d'aquest estudi.

Encara que era una de les primeres de la Generalitat Valenciana, la llei no naixia del no-res. En els mesos anteriors s'havien aprovat en altres territoris tres lleis destinades a regular i promoure l'ús oficial i normal de les respectives llengües pròpies, en desplegament de la declaració d'oficialitat feta pels corresponents estatuts. Parlem de la Llei 10/1982, del Parlament Basc, de normalització de l'ús de l'euscar; de la Llei 7/1983, del Parlament de Catalunya, de normalització lingüística i de la Llei 3/1983, del Parlament de Galícia, de normalització lingüística. La llei basca era del 24 de novembre de 1982, és a dir, publicada exactament un any abans que la LUEV; la llei catalana era del 18 d'abril de 1983, o siga, set mesos anterior a la valenciana, i la gallega té data del 15 de juny, cosa que significa que la precedia només en cinc mesos.

Per ser encara més precisos, caldrà afegir que l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, que contenia regulacions cabdals respecte a la llengua pròpia de fets que eren motiu de debat acarnissat en la societat valenciana, s'aprova el 25 de febrer de 1983, és a dir, just nou mesos abans que la LUEV. Aquest Estatut donava a la llengua pròpia el nom de català, per damunt de les denominacions populars que rep en cada illa (mallorquí, menorquí, eivissenc), designava una institució de referència normativa (la Universitat de les Illes Balears) i preveia una col·laboració activa amb la resta de la comunitat lingüística catalana "per salvaguardar el patrimoni lingüístic comú, així com efectuar la comunicació cultural".

Per a avaluar amb justesa qualsevol element, cal situar-lo en el seu context. El valor d'un element no és sols intrínsec i absolut —pel que és en si— sinó relatiu o contextual: per allò que resulta si el posem en relació amb el seu temps, el seu espai i amb les altres alternatives a aqueix element. Per això, si volem

jutjar la LUEV amb equanimitat, caldrà també situar-la, com hem començat a fer, en el seu context.

I no sols per un exercici de contextualització històrica: sobretot perquè els dos eixos que abordarem en aquest estudi, el de l'ensenyament i el de la cultura, no poden valorar-se només pels articles que els dedica explícitament la LUEV, sinó per allò que aquesta disposa (o no disposa) en altres camps tan rellevants com són la llengua usada per les administracions valencianes (sobretot, la Generalitat, les diputacions i els municipis), l'exigència de coneixement i ús al personal de l'administració pública, la llengua dels mitjans de comunicació i de les activitats socials i econòmiques, i el prestigi o el caràcter cohesionador i simbòlic que se li atorga per la via dels fets, no pas per les declaracions festives o d'exaltació.

Vegem-ho referint-ho als fets específics. En un model d'ensenyament com el que es va aplicar des del primer moment a Catalunya, amb el català com a llengua vehicular, la utilització de la llengua en el sistema docent ja està prefixada (tret d'excepcions puntuals) i no es deixa al "lliure mercat". Per tant, ja es garanteix d'entrada que els joves coneixeran sense excepció el català i el pes de la normalització no se centra ni recau només en l'ensenyament. Les administracions, els mitjans de comunicació, etc. també hi fan costat i es reforcen mútuament.

Així, les administracions de la Generalitat de Catalunya, les diputacions i els municipis democràtics van començar funcionant en català. I ben aviat hom va disposar d'uns mitjans de comunicació en català notablement estesos, amb el gran impacte que va representar TV3, que precisament va iniciar la programació regular just un mes i mig després de la publicació de la LUEV.

Al País Valencià l'ensenyament es va basar i continua basant-se en la "lliure elecció" dels progenitors o tutors. Posem entre cometes "lliure", perquè una tria és realment lliure quan es donen igualtat de condicions entre les opcions (o almenys no gaire desigualtat), cosa que és ben dubtosa que siga el cas. Amb tot, és evident que la tria de la llengua en l'escola —allà on realment s'oferia el valencià— resultava i resulta incomparablement més sensible a la "temperatura" social i a la utilitat de la llengua pròpia tal com la percep

la societat. I no sols calia combatre els prejudicis de segles i, singularment, del franquisme contra qualsevol idioma que no fos el castellà. Hi havia els fets incontestables: ni la mateixa Generalitat Valenciana ni els ajuntaments democràtics utilitzaven el valencià amb normalitat (la LUEV ni ho fixava com a norma ni hi dirigia). No hi havia pràcticament mitjans de comunicació en valencià. I, a més, existia un conflicte virulent sobre l'entitat i el nom de la llengua que desqualificava tot avanç fent servir l'excusa que allò no era "valencià autèntic" sinó una "imposició catalanista", una situació que la LUEV no intentava resoldre remetent a cap institució de referència lingüística. I aquest quadre de determinants igualment podria definir l'eix cultural. O encara pitjor, pel fet que és menys regulat que l'ensenyament i més dependent del "lliure mercat".

En aquest context, no cal argumentar molt per demostrar que no s'haurà de posar només atenció en allò que la LUEV diu o preveu, sinó també en allò que la LUEV no diu ni preveu, fets que condicionen en molt alta mesura fins i tot les disposicions positivament establertes.

Comencem, doncs, per situar la LUEV en el seu context jurídic immediat. El primer tret que crida l'atenció és que no volgué ser, ni pel nom ni per les referències internes, una llei de "normalització lingüística" (ni tampoc pel contingut, com demostrarem tot seguit) i no inclogué una sèrie de mesures previstes per totes aquestes lleis, mesures que eren fonamentals per a garantir i difondre una voluntat de normalitat:

a) Totes les lleis lingüístiques precedents s'anomenen "de normalització lingüística". La valenciana, no: és "d'ús i ensenyament".

Les lleis lingüístiques dels parlaments del País Basc, Catalunya i Galícia s'anomenen "de normalització lingüística" (la basca, exactament, "de normalització de l'ús de l'euscar") i estableixen aquest concepte com a objectiu explícit, igual que la Llei 3/1986, del Parlament de les Illes Balears, que s'aprovaria tres anys més tard que la LUEV. La LUEV no sols no porta el terme com a títol, trencant una continuïtat, sinó que no hi és emprat en el text de la LUEV ni una sola vegada.

b) Totes les altres quatre lleis lingüístiques reconeixen la llengua respectiva com la llengua pròpia. La LUEV, no.

La LUEV evita la fórmula comuna “X és la llengua pròpia de Y”. I simplement afirma, sense l'article determinat, que “el valencià és llengua pròpia de la Comunitat Valenciana” (art. 2).

c) Totes les altres lleis lingüístiques constaten que la llengua pròpia es parla més enllà de les fronteres administratives de la comunitat autònoma. La LUEV, no.

Totes les quatre lleis de normalització lingüística declaren que la llengua pròpia de la comunitat autònoma no es restringeix als límits administratius d'aquesta, sinó que els supera i, per tant, totes preveuen mesures de col·laboració en benefici de tota la comunitat lingüística¹.

La LUEV no esmenta mai la resta de la comunitat lingüística catalana i presenta la llengua pròpia com a parlada només al País Valencià. Així, arriba a fixar (art. 13.2) que cal “redactar en castellà” totes les comunicacions adreçades a “fora del territori de la Comunitat”, és a dir, també a Catalunya, les Illes o Andorra.

¹ Així, la llei basca afirma en la disposició addicional primera: “El Govern, en l'àmbit de les seues competències, ha d'establir vincles culturals amb aquelles institucions o poders que, actuant fora de l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma, realitzen activitats de recerca, protecció i foment de l'euscar”. La llei del Parlament de Catalunya comença declarant en el preàmbul: “Forjada en el seu territori i compartida després amb altres terres, amb les quals forma una comunitat lingüística [...]”. I dins l'articulat (art. 10) té en compte per als documents públics atorgats dins els límits administratius de Catalunya “els territoris en què el català és idioma oficial”. Per la seua banda, la llei gallega dedica un títol específic al “gallec de l'exterior” i disposa en l'art. 21.2 que el Govern gallec “farà ús d'allò que preveu l'article 35 de l'Estatut d'Autonomia a fi de protegir la llengua gallega parlada en territoris limítrofes amb la Comunitat Autònoma”. Finalment, la llei de normalització lingüística balear és alhora la més explícita i previsor: en la disposició addicional tercera dota la unitat de la llengua de contingut pràctic i preveu que “la Comunitat Autònoma de les Illes Balears podrà participar dins una institució adreçada a salvaguardar la unitat lingüística, institució que serà formada, d'acord amb la llei de l'Estat, en col·laboració amb altres comunitats autònomes que reconeguin la cooficialitat de la llengua catalana i decideixin formar-ne part”.

d) Pràcticament totes les lleis lingüístiques designen una entitat de referència normativa. La LUEV, no.

Ho fan, per al cas concret de la fixació de la toponímia correcta i oficial, la llei basca (art. 10.1) i la balear (art. 14.2), reprenent les disposicions dels respectius estatuts d'autonomia, en els quals ja es designava la respectiva entitat de referència lingüística: “La Reial Acadèmia de la Llengua Basca - Euskaltzaindia és institució consultiva oficial en allò que es refereix a l'euscar” (art. 6.4.); “La institució oficial consultiva per a tot quant es refereix a la llengua catalana serà la Universitat de les Illes Balears” (disposició addicional segona de l'Estatut d'Autonomia balear: reproduïda literalment en la disposició addicional tercera de la LNL).

Per la seua banda, la llei gallega de normalització lingüística també fixa una entitat de referència normativa, en l'única disposició addicional: “En les qüestions relatives a la normativa, l'actualització i l'ús correcte de la llengua gallega, s'estimarà com a criteri d'autoritat l'establert per la Reial Acadèmia Gallega”. I fins i tot la llei foral del vasconce de Navarra, de 15 de desembre de 1986, designa en un dels seus primers articles (3.3) que “La institució consultiva oficial, a l'efecte de l'establiment de les normes lingüístiques, és la Reial Acadèmia de la Llengua Basca”. I això que aquesta llei, significativament la més tardana de totes, pren la LUEV com a model en molts punts, per oposició al que era una constant en la resta de lleis lingüístiques i malgrat que el seu mateix nom (*vasconce* i no *euscar*) ja era una declaració de principis de no col·laboració amb la resta de la comunitat bascoparlant.

L'única llei que no fa cap referència a la institució normativa de la llengua és la catalana. Probablement, perquè no veia gens de necessitat de confirmar un reconeixement, de dret i de fet, de l'Institut d'Estudis Catalans, que era absolutament acceptat. Amb tot, vuit anys després de la llei de normalització lingüística, el Parlament de Catalunya aprovava la llei 8/1991, de 3 de maig, sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans.

És així que amb la sola excepció de la llei catalana, corregida en aquest punt vuit anys més tard, la LUEV representa l'absoluta excepció en la determinació d'una entitat de referència lingüística. Remarquem la importància que hauria

tingut, en termes d'ús i de consens social, desactivar el conflicte interessat sobre l'entitat i el nom de la llengua simplement fent que la llei designés una institució acadèmica o científica de referència lingüística, segons el model basc o galleg, o bé, encara amb més adequació al context valencià, seguint el precedent balear (establert en l'Estatut d'Autonomia de 1983), amb la designació de la Universitat.

e) Totes les altres lleis de normalització lingüística estableixen que la toponímia en la llengua pròpia és l'única oficial. La LUEV, no.

Així, la llei catalana fixa (art. 12.1) que "Els topònims de Catalunya tenen com a única forma oficial la catalana", amb l'especificació que els de la Vall d'Aran "tenen com a forma oficial l'aranesa" (art. 28.3). Això mateix recull la llei gallega ("Els topònims de Galícia tenen com a única forma oficial la gallega", art. 10) i, amb idèntica redacció, també la llei balear: "Els topònims de les Illes Balears tenen com a única forma oficial la catalana" (art. 14.1).

La llei basca presenta una redacció similar però adaptada territorialment: tots els topònims s'oficialitzen segons la forma normativa d'una sola vegada, segons la llengua pròpia del territori on se situa el topònim: "La nomenclatura oficial dels territoris, municipis, entitats de població, accidents geogràfics, vies urbanes i, en general, els topònims de la Comunitat Autònoma Basca, ha de ser establerta pel Govern, els òrgans forals dels territoris històrics o les corporacions locals en l'àmbit de les respectives competències, amb respecte en tot cas per l'originària euskaldun, romanç o castellana amb la grafia acadèmica pròpia de cada llengua" (art. 10.1). És una solució que hauria pogut aplicar-se al País Valencià, segons que la zona fos valencianoparlant o castellanoparlant.

En compte d'abordar una normalització i oficialització generals, la LUEV deixa en mans de cada municipi normalitzar o no la respectiva denominació, però seguint els tràmits propis d'una "alteració de nom", de manera que pràcticament en cada poble es produeix una nova batalla local, que cal afegir a la ja general sobre el nom i l'entitat de la llengua i que la prolonga, entre partidaris de la forma castellanitzada o amb grafia arcaica (p. ex., Albuixech per Albuixec; Alberich per Alberic; Vall d'Uxó per la Vall d'Uixó; Alcoy o Alboraya per Alcoi o Alboraya, etc.)

i la forma correcta i actualitzada. A més, la LUEV ja admet d'entrada que hi pot haver municipis amb nom en les dues llengües —cosa que, no cal dir-ho, només afecta els catalanoparlants—: "Els municipis que tinguen denominació en les dues llengües de la Comunitat faran constar el seu nom en ambdues" (art. 15.3).

f) Totes les lleis de normalització lingüística determinen que la llengua pròpia ha de ser la "d'ús normal", "usual" o "preferent" en els mitjans de comunicació de competència de la comunitat autònoma. La LUEV, només parla d'una "adequada presència".

La llei catalana estableix que "La Generalitat ha de promoure la llengua i la cultura catalanes en els mitjans de comunicació propis a què fa referència l'article 16.3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. La llengua normalment emprada hi ha d'ésser la catalana" (art. 21.1). La gallega diu que "El galleg ha de ser la llengua usual en les emissores de ràdio i televisió i en la resta de mitjans de comunicació social sotmesos a gestió o competència de les institucions de la comunitat autònoma" (art. 18). I la balear afirma: "El català ha de ser la llengua usual en emissores de ràdio i de televisió i en altres mitjans de comunicació social de titularitat de l'Administració Autònoma o sotmesos a la seva gestió" (art. 28.1) i encara hi afegeix en l'art. 30: "1. El Govern de la Comunitat Autònoma ha de dur una política de col·laboració, en matèria de ràdio i televisió, amb altres comunitats autònomes que tinguin el català com a llengua pròpia. 2. En qualsevol cas, el Govern de la Comunitat Autònoma farà les gestions necessàries per a facilitar als ciutadans de les Illes Balears la recepció de les emissions de televisió en llengua catalana dependents d'altres comunitats autònomes".

La primera llei de normalització, la basca, és la que se separa una mica d'aquesta línia, en la mesura que no diu que la llengua pròpia serà la "d'ús normal" o "habitual", sinó "preferent". Així, l'art. 23 estableix que "El Govern ha de promoure l'ús preferent de l'euscar en els mitjans de comunicació de la Comunitat Autònoma, a fi de garantir l'equiparació d'ambdues llengües establerta en l'article anterior". Cal suposar que aquesta posició es basava en la particular situació sociolingüística basca, amb un percentatge inicial baix de

bascoparlants i una distància interlingüística entre l'èuscar i el castellà que fa impossible una comprensió passiva amb poc d'esforç, si no s'hi ha estat molt en contacte amb l'altra llengua.

Per la seua banda, la LUEV no va més enllà d'afirmar (art. 25.1) que "El Consell de la Generalitat Valenciana vetlarà perquè el valencià tinga una adequada presència a les emissores de ràdio i televisió i altres mitjans de comunicació gestionats per la Generalitat Valenciana, o sobre els quals aquesta tinga competència, d'acord amb el que disposa la present Llei". És a dir, no prescriu res al Consell, com fan les altres lleis, sinó que simplement diu que "vetlarà" i no concreta res (ús normal, habitual, preferent) més que una vaporosa "adequada presència".

En suma, cal partir de la constatació que la LUEV no és, ni per nom ni per intencions declarades ni per disposicions efectives, una llei de normalització lingüística. Sembla més aviat una llei "de promoció" més o menys benintencionada del valencià, però que no aborda cap dels grans canvis que calen per a generalitzar l'ús d'una llengua minoritzada en una societat moderna.

A banda de totes les greus mancances que hem analitzat, rarament actua com ho fan les lleis: prescrivint, és a dir, establint manaments que han de complir-se. Ni els drets que reconeix tenen un deure correlatiu que els faça efectius ni preveu cap sanció si aquests drets no s'atenen. Uns exemples: els valencians tenen "el dret de relacionar-se amb la Generalitat, els ens locals i altres de caràcter públic en valencià" (art. 10). Com el poden exercir, si no es prescriu enlloc que el personal ha de conèixer la llengua oficial i pròpia? Segons l'art. 26, tenen "també el dret de ser informats pels mitjans socials de comunicació [...] en valencià". Com, si la televisió pública valenciana i, és clar, tampoc la pública de l'Estat o les privades no tenien l'obligació d'utilitzar el valencià com a llengua ni habitual ni tan sols preferent?

Això per als drets enunciats de manera genèrica. Però tampoc no fixa mecanismes de control i comprovació per a les poques prescripcions concretes que conté. Més exemples. Segons l'article 19.2, "al final dels cicles en què es declara obligatòria la incorporació del valencià a l'ensenyament, qualsevol que haja estat la llengua habitual en iniciar els estudis, els alumnes han d'estar capacitats per a utilitzar, oralment i per escrit, el valencià amb

igualtat amb el castellà". Com és possible que un estudiant puga usar el valencià en igualtat amb el castellà, tenint només, com ocorre molt sovint, el valencià com a assignatura? I per als estudiants de territoris de predomini lingüístic castellà, on l'exempció és quasi automàtica i ni tan sols s'estudia com a assignatura?

Ho resumirem amb un parell de frases: la LUEV permet l'ús del valencià, però no el garanteix de cap manera viable; no pretén normalitzar-lo, a tot estirar, aspira només a fer-ne una promoció benintencionada.

Segona part
DESPLEGAMENT NORMATIU

La LUEV és una de les lleis en vigor més antigues que despleguen l'Estatut d'Autonomia del País Valencià. Fins i tot, més antiga que l'actual Estatut. Recordem que el primer Estatut d'Autonomia valencià és de 1982 (Llei Orgànica 5/1982, d'1 de juliol) i que va ser modificat per la Llei Orgànica 1/2006, de 10 d'abril. Curiosament, però, la LUEV, que és de 1983 (Llei 4/1983, de 23 de novembre), continua en vigor i no ha tingut ni una sola reforma.

Es tracta, a més, d'una llei més aviat curta. Presenta un títol preliminar i 5 títols; 37 articles, 3 disposicions transitòries, 1 disposició derogatòria i 2 disposicions finals. I, sobretot, l'altre tret que més la caracteritza és que ha tingut molt poc desplegament normatiu en aquests 36 anys de vida.

I, respecte als dos camps objecte d'aquest estudi, l'ensenyament i la cultura, el nom de la llei ja dona molts indicis de quin n'és el contingut. L'ensenyament té un títol complet, el segon, amb dos capítols i un total de set articles. Dels dos capítols, l'un està dedicat a "l'aplicació del valencià a l'ensenyament" i l'altre, a "les excepcions". També estan dedicades a l'ensenyament les disposicions transitòries segona i tercera.

D'aquest títol, cal destacar-ne l'obligatorietat de la incorporació del valencià en tots els nivells educatius, tot i que de manera progressiva per als territoris castellanoparlants (art. 18), i en els programes d'educació permanent d'adults (art. 21). També que, en acabar el cicles obligatoris, els alumnes han de dominar amb igualtat el valencià i el castellà (art. 19). Aquesta obligació, però, té les excepcions regulades en l'article 24: als territoris valencianoparlants es pot demanar l'exempció d'estudiar l'assignatura de valencià si s'acredita residència temporal, i als territoris castellanoparlants, simplement amb la sol·licitud dels progenitors o tutors.

Així mateix, l'Administració ha d'impedir la discriminació per raó de llengua (art. 20). I finalment, s'estableix l'obligació dels professors de conèixer les dues llengües oficials, i els que no en tinguen "un coneixement suficient" l'hauran d'adquirir "progressivament mitjançant una política de voluntarietat, graduallitat i promoció professional" (art. 23) i, a tal efecte, se'ls oferiran cursos (disposició transitòria tercera). Finalment, el Consell "haurà de procurar" que en els plans d'estudi de les universitats i els centres de formació del professorat s'incloga el valencià com a assignatura (article 23) i que els alumnes que aleshores

estudiaven en aquests centres tinguen, en acabar els estudis, un coneixement suficient de valencià (disposició transitòria segona).

L'àmbit cultural no té gaire regulació en aquesta llei i les referències hi són ben minses. Hi ha només un parell d'apartats que hi fan esment en l'article 25 (dins del títol referent a l'ús del valencià als mitjans de comunicació social) i dues referències més en els articles 30 i 33 (dins del títol dedicat a l'actuació dels poders públics):

Article 25

[...]

3. [El Consell] fomentará quantes manifestacions culturals i artístiques es realitzen en les dues llengües, tot rebent consideració especial les desenvolupades en valencià.

4. La Generalitat Valenciana recolzarà quantes accions vagen encaminades a l'edició, desenvolupament i promoció del llibre valencià, i tot això sense menyscar la llengua utilitzada, però amb un tractament específic als impresos en valencià.

Article 30

1. La Generalitat Valenciana i les Corporacions Locals podran exceptuar i bonificar respecte d'obligacions fiscals els actes i manifestacions relacionats amb el foment, divulgació i extensió de la cultura valenciana, amb una consideració especial a les que comporten l'ús del valencià.

[...]

Article 33

El poders públics valencians fomentaran en l'àmbit de la seua competència i d'acord amb el que disposa aquesta llei, l'ús del valencià a les activitats professionals, mercantils, laborals, sindicals, polítiques, recreatives, artístiques i associatives.

I no sols són pocs articles dedicats a la cultura, sinó que, a més, com es pot comprovar, hi fan referències molt vagues i, quant a les accions que encomanen als poders públics, no passen de fets tan inconcrets com el "foment" o el "recolzament" [sic]. I, per si això no fos prou, cal afegir que el desplegament normatiu ha anat en consonància amb la poca regulació de la llei.

Tot seguit analitzem amb detall aquest escàs desplegament normatiu. Ho farem dividint-lo en tres apartats, corresponents a les etapes segons el color polític dels governs que han estat al capdavant de la Generalitat Valenciana.

2.1. Govern del PSPV-PSOE (1982-1995)

Pel que fa a la cultura, en els inicis d'aplicació de la llei (final dels anys vuitanta i principi dels noranta del segle passat) es van publicar algunes ordres i resolucions amb ajudes a la producció de llargmetratges, curtmetratges i sèries cinematogràfiques. També a la producció editorial i la creació literària en valencià, a la traducció i l'edició d'obres literàries al valencià i del valencià a altres idiomes i subvencions a empreses periodístiques editores de publicacions escrites totalment o parcialment en valencià. O ajudes a associacions sense finalitat lucrativa, ajuntaments, mancomunitats, comerços, o indústries per a programes relacionats amb el foment o la promoció del valencià. En aquest mateix sentit, els premis destinats a les festes de les Falles, les Fogueres i la Magdalena. I, finalment, també es van concedir ajudes anuals a la realització d'estudis de treballs de recerca dins del Pla d'Estudis del Valencià Actual.

Cal dir que totes aquestes ajudes i subvencions concedien unes dotacions pressupostàries molt baixes per a les necessitats reals que tenia el sector cultural en aquell moment i l'impacte real sobre l'ús del valencià en tots els sectors va ser poc destacable.

Quant a l'ensenyament, podem dir que aquest període, sense ser gens abundant, és el més prolífic respecte del desplegament normatiu, altrament lògic i necessari si tenim en compte que abans de la LUEV hi havia molt poca regulació de l'ensenyament del valencià, excepció feta del Reial Decret 2003/1979, de 3 d'agost (l'anomenat Decret de bilingüisme) o del Pla Experimental de l'Ensenyament del Valencià del curs 1978-79, tots dos, però, d'un abast molt limitat. I encara que és d'abans de la LUEV, però dins d'aquesta etapa de governs del PSPV-PSOE, cal destacar el Decret de 3 de desembre de 1982, pel qual es regula la incorporació del valencià al sistema d'ensenyament en Pre-escolar, Educació General Bàsica (EGB), Batxillerat i Formació Professional i un parell d'ordres de desplegament d'aquest decret emeses el mateix any 1982 i el següent.

Ara, és el Decret 79/1984, de 30 de juliol de 1984 (modificat pel Decret 107/1984, d'1 d'octubre), el primer que desplega la LUEV en l'àmbit de l'ensenyament no

universitari. En els successius anys es publicaran diverses ordres i resolucions, també sobre l'aplicació de la LUEV en l'ensenyament no universitari, sobre els diversos plans de reciclatge del professorat i sobre la creació dels certificats de capacitació per a l'ensenyament en valencià i el diploma de mestre de valencià o la constitució de la comissió tècnica per a l'ensenyament del valencià. També es promulguen algunes ordres que convoquen ajudes econòmiques per als centres docents privats que fan l'ensenyament en valencià.

I en aquest punt paga la pena destacar una sèrie d'ordres: la d'1 de setembre de 1984, que establia els criteris per a l'aplicació progressiva del valencià com a llengua d'ensenyament i fixava que a partir del curs 1984-85 tots els alumnes de les zones de predomini lingüístic valencià que començaven l'EGB, en arribar al cicle mitjà, rebrien en valencià l'àrea de Socials o la de Ciències Naturals. També l'Ordre de 21 de maig de 1985, sobre el Pla de Reciclatge del Professorat; l'Ordre de 26 d'abril de 1988, per la qual es regula l'obtenció del Certificat de Capacitació o el Diploma de Mestre de Valencià en finalitzar els estudis de les Escoles Universitàries de Formació del Professorat, o l'Ordre de 23 de novembre de 1990, que va establir el procediment per a la creació de centres d'immersió lingüística.

És, però, en l'Ordre de 29 de juny de 1992, per la qual s'aproven les instruccions que regulen l'organització i el funcionament dels centres docents que imparteixen ensenyaments no universitaris, on s'estableixen els tres programes d'educació bilingüe que poden aplicar els centres: Programa d'Immersion Lingüística (PIL), Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV) i Programa d'Incorporació Progressiva del Valencià (PIP).

Aquests programes, segons la definició de la publicació 1983-1993: *Balanç i perspectives de la promoció del valencià*, de la Conselleria d'Educació i Ciència, es poden caracteritzar així:

El Programa d'Immersion Lingüística està adreçat a alumnes majoritàriament castellanoparlants. Les característiques generals d'aquest programa són: voluntarietat manifestada per les famílies, professorat bilingüe i desconeixement del valencià per part dels alumnes. Es proposa aconseguir tots els

objectius lingüístics i acadèmics a través del canvi de llengua de la llar a l'escola [...].

El Programa d'Ensenyament en Valencià està adreçat a alumnes majoritàriament valencianoparlants residents al territori de predomini lingüístic valencià. Intenta prestigiar la llengua pròpia dels alumnes emprant-la com a llengua d'instrucció i augmentar la competència com a base per a assolir un domini aprofundit de l'altra llengua oficial.

El Programa d'Incorporació Progressiva [està] adreçat bàsicament a alumnes del territori de predomini lingüístic valencià. Com que el tret definidor és l'ús predominant del castellà com a llengua d'instrucció presentarà unes característiques molt diferents segons que l'alumnat siga majoritàriament castellanoparlant o valencianoparlant².

I, finalment, potser cal remarcar l'Ordre de 12 de maig de 1994, per la qual es regula el projecte educatiu i l'horari dels centres d'immersió lingüística.

En resum, un tímid desplegament de la LUEV centrat en la introducció progressiva de l'assignatura de valencià i no en la docència en valencià. Notem, en aquest sentit, que la regulació dels programes d'educació bilingüe —els que preveuen l'ensenyament en valencià i la immersió— no es regulen fins al juny de 1992, és a dir, quasi una dècada després de la publicació de la LUEV. I el resultat és que pràcticament cap d'aquests tres programes no es va aplicar als territoris de predomini lingüístic castellà, on també l'exempció a l'ensenyament del valencià era majoritària, i total en moltíssims centres. I el mateix que ocorria als territoris castellanoparlants, és a dir, ensenyament monolingüe en castellà, es reproduïa en quasi tots els centres privats d'arreu del País Valencià. Als territoris valencianoparlants, tot i que l'ensenyament en valencià va anar en augment, el 1995, en EGB hi havia 511 centres amb programa d'ensenyament en valencià (PEV); en educació secundària, els centres amb PEV eren 82 i els centres amb programa d'immersió lingüística (PIP), 127³.

² GENERALITAT VALENCIANA. CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA. 1983-1993: *Balanç i perspectives de la promoció del valencià*. València: Conselleria d'Educació i Ciència, 1995, pàg. 86.

³ ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA. *Llibre blanc de l'ús del valencià - II*. València: Publicacions de l'AVL, 2008, pàg. 68.

Per tant, al final d'aquesta etapa el resultat és que als territoris de predomini lingüístic castellà l'ensenyament es fa exclusivament en castellà i sense l'assignatura de valencià, i que als territoris de predomini lingüístic valencià, els centres amb programes d'ensenyament en valencià són minoritaris. I això pel que fa als ensenyaments no universitaris, perquè respecte dels universitaris no hi ha ni una sola norma publicada.

Per completar l'escenari d'una etapa tan crucial com la de la implantació inicial de la LUEV, cal afegir que en quasi dotze anys el Govern del PSPV-PSOE no va veure la necessitat de regular i d'exigir en les oposicions un dels pocs deures que fixa aquesta llei: que "els professors han de conèixer les dues llengües oficials" (art. 23.1). Caldria esperar encara set anys més: fins al 2002, amb el Govern del PP.

2.2. *Governs del PP (1995–2015)*

Al juliol de 1995 el PP va arribar a la presidència de la Generalitat Valenciana i s'hi va mantenir fins al juny de 2015. En aquests vint anys "una de les principals línies d'acció d'aquests governs ha estat la de l'atac continu a la llengua pròpia del País Valencià, açò és, la llengua catalana. Aquestes accions s'han manifestat bàsicament en dos fronts: d'un banda, amb l'intent de fixar el valencià com a llengua diferent i diferenciada del català en l'àmbit legal; i de l'altra, agitant i mantenint permanentment viu el conflicte lingüístic al si de la societat valenciana, tant a través d'accions, com d'omissions, i tant en l'àmbit polític, com en el social, el cultural o l'acadèmic"⁴.

Tot i que no són objecte d'anàlisi d'aquest estudi, sí que volem destacar, ni que siga de manera il·lustrativa del que seria l'actuació subsegüent, les dues primeres iniciatives en matèria lingüística que va prendre l'aleshores Govern d'Eduardo Zaplana: la supressió de la Direcció General de Política Lingüística i la derogació de l'homologació dels certificats de la Junta Qualificadora de

⁴ ESTEVE, Alfons. "La política lingüística del PP al País Valencià: anàlisi de la legislació de 1995 a 2003", *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Escola d'Administració Pública de Catalunya, 2004, pàg. 219–220.

Coneixements de Valencià (JQCV) de la Generalitat Valenciana amb els de la Junta Avaluadora de Català (JAC) de les Illes Balears i de la Junta Permanent de Català (JPC) de la Generalitat de Catalunya.

També el mateix 1995 i mitjançant una Ordre de 25 de setembre va suspendre l'autorització del llibre de text *Per a argumentar* com a material curricular de tercer curs d'Educació Secundària Obligatoria de l'assignatura de valencià, entre altres coses perquè incloïa texts d'autors catalans.

Aquests tres fets inicials, tots del mateix any 1995, marquen quin era l'esperit del PP respecte de la llengua pròpia i quines serien les accions legislatives futures respecte del desplegament de la LUEV.

En el camp de la cultura, en els primers anys de govern del PP, van continuar publicant-se algunes ordres i resolucions amb les mateixes convocatòries que en l'etapa anterior. Això sí, amb una reducció econòmica considerable de la ja minsa partida econòmica dedicada a aquestes activitats. A poc a poc aquestes convocatòries van anar desapareixent, començant per les ajudes a la realització d'estudis de treballs de recerca del Pla d'Estudis del Valencià Actual. Al final d'aquesta etapa, només quedaven en vigor els premis destinats a les festes de les Falles, les Fogueres i la Magdalena. La resta de convocatòries havia desaparegut. És a dir, ni una sola ajuda per a fer cultura en la llengua pròpia dels valencians, fora dels actes més folklòrics.

En l'ensenyament les coses no van anar gaire millor. Pel que fa als programes educatius, es van publicar el Decret 233/1997, de 2 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament orgànic i funcional de les escoles d'educació infantil i dels col·legis d'educació primària, i el Decret 234/1997, de 2 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament orgànic i funcional dels instituts d'educació secundària, que fixen els mateixos programes que ja s'havien definit en la darrera etapa del PSOE: PEV, PIP i PIL per a infantil i primària, i PEV i PIP per a secundària dels territoris valencianoparlants. I, diguem-ne, permissivitat absoluta per a fer l'ensenyament totalment en castellà o emprar algun dels altres programes si així ho sol·liciten els pares, mares o tutors als territoris de predomini lingüístic castellà.

El resultat real és que van acabar aplicant-se el que popularment s'anomenaven les "línies": "línia en valencià" en alguns col·legis i instituts de territoris valencianoparlants, i "línia en castellà" en moltíssims col·legis i instituts dels territoris valencianoparlants i en tots els territoris castellanoparlants. Tot això acompanyat de nombroses traves anuals des de l'administració educativa per a mantenir o implementar una línia en valencià. Si per falta de matrícula s'havia de suprimir una línia, aquesta era la de l'ensenyament en valencià. Contràriament, si se n'havien d'obrir de noves, aquestes eren majoritàriament en castellà.

En aquest mateix sentit, el 2011 el Govern valencià va presentar un esborrany de decret de plurilingüisme amb el suposat objectiu d'assolir un ensenyament equilibrat en tres llengües: valencià-castellà-anglès al 33% cadascuna. La lectura del text deixava clara la intenció: l'anglès era l'excusa que justificava el rètol, però no hi tenia gaire presència ni sobretot mitjans per a impartir-se. La resta del "plurilingüisme equilibrat" es resolia així: eximir de l'estudi del valencià (de cap altra assignatura) amb la simple petició dels pares; substituir el concepte de predomini lingüístic territorial pel nou de "llengua de l'entorn social"; control decisor i directe de la Conselleria d'Educació centre a centre i una curiosa fixació dirigista en les matèries: les considerades socialment més rellevants, en castellà; i la resta, si l'entorn social i la Conselleria ho permetien, es podrien fer en valencià. I si no, també en castellà. La ferma oposició, però, de les associacions de mares i pares, cíviques i culturals i d'alguns sindicats de l'ensenyament van fer recular el Govern i el projecte no es va dur endavant.

Finalment, el 2012 sí que es va publicar el Decret 127/2012, de 3 d'agost, pel qual es regula el plurilingüisme en l'ensenyament no universitari. Aquest decret, malgrat no ser tan perjudicial com el projecte de 2011, també comporta greus retrocessos per a l'ensenyament en valencià. Així, se suprimeixen els antics programes lingüístics i ens transformen en dos: el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià (PPEV) i el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Castellà (PPEC). En el PPEV la base de l'ensenyament és en valencià i en el PPEC, en castellà. I a diferència dels decrets anteriors, ara és la Conselleria d'Educació la que determina la llengua base del programa en cada centre

públic. I el plurilingüisme consisteix en la introducció d'una àrea (en primària) o una matèria o mòdul (en ESO, Batxillerat i Formació Professional) en llengua anglesa.

Així doncs, tenim un decret que, amb l'excusa del plurilingüisme, de fet instaura les anomenades "línies en castellà" i "en valencià" (amb una introducció, més teòrica que real, de l'anglès), però ara amb l'afegit que és la Conselleria i no els consells escolars els que decideixen quin programa s'aplica a cada centre. En resum: un torpede contra l'ensenyament en valencià.

Pel que fa a les escoles oficials d'idiomes, a l'abril de 1999 el Govern Valencià dictava el Decret 48/1999, de 5 d'abril, pel qual es regulen els objectius i els continguts dels ensenyaments de valencià a les escoles oficials d'idiomes del País Valencià. Mitjançant aquest decret, obviava el Reial Decret 47/1992, de 24 de gener del Ministeri d'Educació i Ciència pel qual s'establien els ensenyaments de les llengües espanyoles, entre les quals hi havia el català. Així, defugint la denominació oficial i general, a les EOI del País Valencia va deixar d'ensenyar-se "català" per ensenyar "valencià".

Quant als currículums, tant de l'Educació Secundària Obligatoria com de Batxillerat, amb la publicació del Decret 39/2002, de 5 de març i el Decret 50/2002, de 26 de març, queden fora del currículum de l'assignatura de Literatura Valenciana tots aquells autors que no hagen nascut dins dels límits geogràfics del País Valencià.

Sense cap dubte, una de les poques —si no l'única— norma positiva de desplegament de la LUEV publicada en aquest període és el Decret 62/2002, de 25 d'abril, pel qual es regula l'acreditació dels coneixements lingüístics per a l'accés i provisió de llocs en la funció pública docent no universitària. Aquest Decret, aplicant un mandat de la LUEV al cap de 19 anys, establia la necessitat de conèixer el valencià per a accedir a les places de professor en l'ensenyament públic no universitari i que aquest coneixement tingués la categoria de requisit i no sols de mèrit, com fins aleshores. El Decret, però, no feia cap concreció respecte dels nivells exigits ni de la manera d'acreditar-los. Això ho deixava en mans de la Conselleria d'Educació per a cada convocatòria d'oposicions.

I és així que el mateix Consell que publicava el Decret, en la concreció de les convocatòries d'oposicions, fetes mitjançant ordres o resolucions (segons els anys), relacionava un ventall ben ampli de títols, certificats o diplomes que exigien de fer cap prova de coneixement de valencià. Aquest ventall, que incloïa haver cursat l'assignatura de valencià en el Batxillerat, excloïa, però, la llicenciatura en Filologia Catalana, únic títol que expedien les universitats tant valencianes com de qualsevol altre territori. Això va ser impugnat, any rere any, per Acció Cultural del País Valencià (ACPV), el Sindicat de Treballadores i Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià (STEPV-IV) i les universitats de València i Alacant. I, malgrat que tant el Tribunal Superior de Justícia valencià (TSJCV) com el mateix Tribunal Suprem (TS) van anul·lar aquestes disposicions, el Govern del PP no va fer gens de cas de les reiterades sentències, algunes de les quals amb advertiments del tribunal per incompliment.

El mateix va ocórrer amb els estatuts de les universitats valencianes. Tant la Universitat de València com la d'Alacant i la Jaume I de Castelló van tornar a incloure en els respectius estatuts la doble denominació de valencià i català, tal com ja figurava abans. El Govern valencià, que es qui publica els decrets, va fer desaparèixer unilateralment la paraula *català*, sense respectar la redacció aprovada. Les universitats hi van presentar recurs i també van obtenir l'emparra judicial. En total, entre els recursos sobre els estatuts de les universitats i els de les oposicions, el Govern del PP va perdre un total de 45 sentències, tant del TSJCV com del TS.

Finalment, no va ser fins a l'Ordre 90/2013, de 6 de novembre, de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, que es van catalogar amb el requisit de coneixement de valencià els llocs de treball corresponents als funcionaris docents del cos de mestres i professors d'ensenyament secundari i formació professional dels centres docents públics. La disposició transitòria establia, però, un termini de quatre anys per a acreditar-lo, és a dir, fins al 2017.

Com es pot comprovar, en vint anys de govern, un desplegament molt magre de la LUEV, sense cap norma que impliqués un avanç en l'ús del valencià ni en l'àmbit cultural ni en l'ensenyament. Més aviat les normes, o l'absència d'aquestes, anaren precisament en detriment de l'ús del valencià en aquests camps. I els resultats foren demolidors: l'ús del valencià en el sector cultural es quedà

sota mínims i sustentat bàsicament per les entitats cíviques i culturals i petites empreses privades. L'ensenyament públic en valencià, en constant regressió instigada pel mateix Govern Valencià; l'ensenyament privat, ben subvencionat i majoritàriament en castellà. I, igual que en l'etapa socialista, ni una sola norma publicada respecte dels usos lingüístics en l'ensenyament universitari.

2.3. Govern del PSPV-PSOE i Compromís (2015-2019)

Les eleccions de maig de 2015 van configurar una nova majoria parlamentària que va donar lloc a l'anomenat Govern del Botànic, format pel PSPV-PSOE i Compromís amb el suport extern de Podem. Les primeres manifestacions públiques d'aquest Govern van ser precisament que el seu objectiu en matèria de política lingüística era desplegar la LUEV, tot i que, certament, en l'acord signat el 2015 i renovat el 2017 per les tres formacions no figurava cap mesura.

Potser sí que cal remarcar, com una de les primeres mesures, la creació de la Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme dins de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, com també una dotació pressupostària digna per a dur a terme les accions encomanades.

En matèria cultural es van reprendre i augmentar, tant econòmicament com en l'abast de les convocatòries, les ajudes i els premis per a l'ús del valencià. En aquest sentit es van publicar ordres i resolucions d'ajudes destinades a activitats de promoció del valencià per a ajuntaments; per a entitats musicals; per a associacions i entitats sense finalitat lucrativa; cinema, teatre, llibreries i publicitat; empreses, comerços i indústries; mitjans de comunicació social; traducció literària i treballs de recerca. I, igualment, es van mantenir els premis destinats a les festes de les Falles, la Magdalena i les Fogueres i es va ampliar a la dels Moros i Cristians. I cal afegir que, a més d'incrementar-se en àmbits i entitats beneficiades, es va assignar una dotació econòmica molt més elevada que la que havien tingut en els períodes anteriors.

En l'ensenyament, la primera norma important que es va publicar va ser el Decret 9/2017, de 27 de gener, pel qual s'estableix el model lingüístic educatiu

valencià i se'n regula l'aplicació als ensenyaments no universitaris, l'anomenat popularment "decret de plurilingüisme". El Decret intentava introduir un plurilingüisme real en tots els nivells educatius no universitaris amb promoció de la llengua pròpia i de l'anglès mitjançant un únic programa d'educació plurilingüe amb tres grans nivells (Bàsic, Intermedi i Avançat) per a ESO i Batxillerat, que es convertien en sis per a educació infantil i primària (Bàsic 1 i 2; Intermedi 1 i 2, i Avançat 1 i 2). Tots, amb continguts especificats de les hores que s'havien d'impartir en valencià, en castellà i en anglès i lligats a una certificació posterior de nivell de valencià i d'anglès. La dreta, agrupada en tots els seus vessants (associacions de mares i pares, sindicats, partits polítics i fins i tot la Diputació d'Alacant), va atacar aquest Decret de manera furibunda perquè afirmava que pretenia laminar els drets dels castellanoparlants i "imposar" l'ensenyament generalitzat del valencià a costa del castellà.

Fruit d'aquests recursos, el Tribunal Superior de Justícia valencià (TSJCV) en va paralitzar l'aplicació el juliol de 2017 mitjançant l'aplicació de mesures cautelars. Per poder posar en marxa el curs 2017-18, el Govern Valencià va aprovar el Decret Llei 3/2017, d'1 de setembre, el qual establia de manera generalitzada tres programes lingüístics (A, B i C) que s'havien d'aplicar al primer curs del segon cicle d'educació infantil durant el curs 2017-18 i així mateix assignava als diferents centres el programa corresponent d'acord amb la tria feta segons el nivell del Decret 9/2017.

En vista dels recursos, al final del 2017 el Govern valencià derogava el Decret 9/2017 i portava a les Corts Valencianes la que s'aprovaria com a Llei 4/2018, de 21 de febrer, per la qual es regula i promou el plurilingüisme en el sistema educatiu valencià. Aquesta Llei canvia el concepte de nivells dels anteriors decrets i fixa percentatges mínims de docència en les diverses llengües per al conjunt de l'escolaritat obligatòria: un mínim del 25% en cadascuna de les llengües oficials i entre el 15% i el 25% per a una llengua estrangera. A partir d'aquests mínims, en cada centre es decideix en quina llengua oficial s'imparteix el 25-35% restant.

Cal dir que, malgrat que el Decret 9/2017 estava derogat pel Govern, el TSJCV, precisament el 25 d'abril, dictava sis sentències en què declarava no ajustada a dret tota la part corresponent del decret referida a l'elaboració del projecte

lingüístic de centre, perquè entenia que es discrimina el castellà⁵. També declarava nul·la la disposició addicional cinquena del Decret 9/2017, perquè afirma que hi ha "una evident diferència de tracte entre el valencià i el castellà que té una clara incidència en la certificació de llengua a l'alumnat, concretament els nivells de competència lingüística en valencià i anglès⁶.

Per tant, tenim que en dos anys s'han publicat tres normes per poder posar en marxa un nou model de plurilingüisme: un decret, un decret llei i, finalment, una llei. El decret que intentava desplegar la LUEV va ser, primer, paralitzat pel TSJCV i, després, amb les sentències, anul·lat en gran part. De manera que els grups parlamentaris que donaven suport al Govern van haver d'aprovar una llei en les Corts Valencianes, precisament en un dels dos àmbits fonamentals que regula la LUEV i, a més, la que podríem anomenar el nucli dur: l'ensenyament. Una prova indiscutible que la LUEV té greus mancances, que expliquem en altres apartats d'aquest estudi.

I igual que en les dues etapes anteriors, també cal remarcar que totes les actuacions en el camp docent van adreçades a l'ensenyament públic no universitari, és a dir, amb una absència quasi total de regulació per a l'ensenyament privat i concertat i una falta absoluta de regulació respecte de l'ensenyament universitari, públic i privat.

Com a resum d'aquesta etapa, podem destacar la voluntat d'avançar del Govern del Botànic, cosa que s'ha reflectit en una major dotació econòmica en l'àmbit cultural i en un intent de progressar en l'ensenyament en valencià. Els fets, però, són que el TSJCV entén que el desplegament normatiu que s'ha volgut fer de la LUEV va més enllà del que la llei estableix i, doncs, no es pot aplicar. És per això que el Govern del Botànic ha hagut d'aprovar una nova llei, fora —és clar— de la LUEV. Una prova més, potser definitiva, que aquesta llei a hores d'ara resulta obsoleta i no permet avançar ni en l'ús ni en l'ensenyament del valencià.

⁵ ESTEVE, Alfons. "Drets i deures lingüístics del Govern del Botànic". Blog de la *Revista de Llengua i Dret*. Generalitat de Catalunya. Escola d'Administració Pública de Catalunya, 10 de maig de 2018.

⁶ Sentències 161/2018, 162/2018, 163/2018, 164/2018, 165/2018 i 167/2018, de 25 d'abril, del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana, Sala Contenciosa Administrativa, Secció Quarta.

Tercera part
ELS RESULTATS DE LA LUEV

Ja hem comprovat que la LUEV no és ni pretén ser una llei de normalització lingüística, ni de dret ni de fet. Els seus objectius, tant els declarats com els implícits, són bastant menys exigents, fins al punt que han estat descrits com una simple “despenalització” de l’ús del valencià. I aquesta afirmació general, una mica més matisada, es pot aplicar també a l’ensenyament. Amb més precisió diríem que, en el millor dels casos, s’ha aplicat la llei del “lliure mercat” en un context manifestament hostil, amb només moderats intents de millora en la darrera etapa política, la del Govern del Botànic.

Prenguem la definició del model d’escola tal com el prefiguren les altres lleis de normalització lingüística de la comunitat lingüística catalana i comparem-lo amb el de la LUEV. Tant en la llei de Catalunya com en la de les Illes es determina que el català ha de ser el vehicle d’expressió normal, ja siga en la docència o en l’administració dels centres educatius i en les actuacions internes i externes d’aquestes. Així ho disposa la LNL de Catalunya⁷ i, amb més moderació, fixant-ho com a objectiu a curt o mitjà termini, també la LNL balear⁸.

Per la seua banda, la LUEV només diu (art. 18.1) que “La incorporació del valencià a l’ensenyament és obligatòria en tots els nivells educatius. Als territoris castellanoparlants [...], s’hi farà de forma progressiva, atenent a la situació sociolingüística particular [...]” i que “El valencià i el castellà són llengües obligatòries als Plans d’Ensenyament dels nivells no universitaris, tret de l’excepció feta al punt u” (art. 18.3). Es renuncia, doncs, a establir que, almenys als territoris de predomini lingüístic valencià, el valencià ha de ser

⁷ Art. 20: “Els centres d’ensenyament han de fer de la llengua catalana vehicle d’expressió normal, tant en les activitats internes, incloent-hi les de caràcter administratiu, com en les de projecció externa”.

⁸ Art. 22: “1. El Govern de la Comunitat Autònoma, a fi de fer efectiu el dret a l’ensenyament en llengua catalana, ha d’establir els mitjans necessaris encaminats a fer realitat l’ús normal d’aquest idioma com a vehicle usual en l’àmbit de l’ensenyament en tots els centres docents. 2. L’administració ha de prendre les mesures adequades perquè la llengua catalana sigui emprada progressivament als centres d’ensenyament, a fi de garantir el seu ús com a vehicle d’expressió normal, tant a les actuacions internes com a les externes i a les actuacions i documents administratius”.

la llengua vehicular, com també a fixar cap obligació ni cap direcció d'ús "normal" o "habitual" en l'ús administratiu i les relacions internes i externes dels centres educatius.

L'altre tret definitori del model escolar valencià tal com és definit per la LUEV és que, al contrari de tots els altres, aplica una exempció automàtica de l'ensenyament del valencià a una part del territori. Pot adduir-se que Catalunya, les Illes Balears o Galícia són territoris més homogenis des del punt de vista de la llengua pròpia. Però la Comunitat Autònoma Basca, no: reproduceix la zonificació lingüística encara amb una distància lingüística més abrupta, però no hi ha una exempció general i automàtica de l'aprenentatge de l'euscar almenys com a assignatura. En contra d'això, la LUEV no sols en permet l'exempció, sinó que, com hem vist, s'ha perpetuat en l'aplicació, en compte de fer efectiu allò que disposa la Llei, que "la incorporació s'hi farà de forma progressiva". "Progressiva" pot voler dir un parell d'anys o tres, com de fet fixen, respectivament, les disposicions transitòries de la LNL o la LUEV respecte a l'efectivitat de la resta de mesures en l'ensenyament. De cap manera deixar-ho en suspens 36 anys...

Però no sols això. Si es volia una aplicació suau i realment progressiva, no té sentit subratllar l'exempció doblement. D'una banda, ja en el primer article (18.1) del títol dedicat al "valencià en l'ensenyament"; de l'altra, pitjor encara, destinant-hi un capítol específic: "De les excepcions".

Un altre tret que condiciona l'efectivitat de l'ensenyament és la capacitat del professorat per a impartir docència en català. Mentre que la LNL de Catalunya (art. 18.2) prescriu que "Els plans d'estudis per als cursos i els centres de formació del professorat han d'ésser elaborats de manera que els alumnes *asseixin la plena capacitat* en llengua catalana i en llengua castellana, d'acord amb les exigències de cada especialitat docent", redacció que reproduceix quasi literalment l'art. 23.1 de la LNL balear, l'art. 23.3 de la LUEV no passa de dir que "El Consell de la Generalitat Valenciana *haurà de procurar* que en els Plans d'Estudis de les Universitats i Centres de Formació del Professorat s'incloga el valencià *com a assignatura*, i de manera especial en aquests últims centres, de manera que tots els professors, al final de la seua formació, tinguen un coneixement del valencià en els nivells oral i escrit en igualtat amb el que posseeixen del castellà".

És a dir, que simplement "procurant" que els plans d'estudis dels centres de formació del professorat incloguen el valencià "com a assignatura", ja es produirà l'equilibri en el domini d'aquest respecte al castellà.

I, per fer-se una idea exacta de la implicació en la capacitat dels professors, condició imprescindible per a una escola en valencià, caldrà aclarir que en el paràgraf anterior del mateix article (el 23.2) la política de reciclatge del professorat és que "Els professors que quan entre en vigor aquesta Llei no tinguen un coneixement suficient de valencià seran capacitats *progressivament* mitjançant una política de *voluntarietat, gradualitat* i promoció professional". Ja sabem, perquè ho hem vist per a l'ensenyament del valencià als territoris de predomini lingüístic castellà, què significa "progressivament" i "gradualitat" per a la LUEV.

Anem, però, als resultats de la LUEV expressats en xifres. Primer de tot, ja és molt significatiu constatar que, al llarg de tot el període que estudiem, amb governs de tots els colors, no hi haja dades oficials de l'ensenyament per la llengua emprada. Potser això indica que no es volen fer públiques perquè manifestarien que el sistema falla. El darrer estudi complet i referit a tot el País Valencià que aporta xifres és El valencià en l'ensenyament. Informe 2016, elaborat i publicat pel Sindicat de Treballadores i Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià, STEPV-Intersindical Valenciana.

Segons aquest informe sobre dades de 2016, després de 33 anys d'aplicació de la LUEV, el percentatge d'escolars valencians dels nivells no universitaris que estudia en valencià és del 30%. No arriba ni a un terç. I, perquè es veja bé la potència normalitzadora de la LUEV respecte a l'ensenyament en valencià, hi afegeix una altra dada eloqüent. Des de l'anterior informe, fet cinc anys abans (el 2011), s'havia crescut un 1%: s'havia passat del 29% al 30%. Fent una projecció al futur dels resultats, l'informe apuntava aquesta conclusió demolidora: "Si formulàrem el modest objectiu d'arribar al 50% [de la docència en valencià] al ritme actual, amb un avanç del 0,25% anual, hi arribaríem en 2094"⁹.

⁹ SINDICAT DE TREBALLADORES I TREBALLADORS DE L'ENSENYAMENT DEL PAÍS VALENCIÀ (STEPV-IV). *El valencià en l'ensenyament. Informe 2016*, pàg. 3. https://intersindical.org/stepv/docs/informe_ensenyament_en_valencia_2016.pdf

A banda d'això, l'informe destacava altres greus mancances i desequilibris profunds en l'ensenyament en valencià. No hi ha una mínima homogeneïtat en cap indicador al llarg del País, sinó desfasaments abruptes: unes diferències marcadíssimes dels percentatges de docència en valencià entre les comarques del nord i les del sud i entre els centres públics i els privats-concertats. Però també entre les etapes formatives: les bones xifres que molt sovint es donen en infantil i primària cauen quan els escolars passen a l'ESO, i es desplomen o simplement s'interrompen del tot quan accedeixen al Batxillerat i als cicles formatius. Un exemple clamorós de la falta de planificació i d'implicació serioses de la Generalitat al llarg de dècades.

Tant és així que, considerant aquestes dades, l'informe presentava aquesta altra conclusió:

La LUEV ha sigut un instrument inútil en la normalització del valencià i, en alguns casos, ha impossibilitat que quasi tres generacions de valencians i valencianes aprengueren el valencià en el seu trànsit pel sistema educatiu. Continua sent dolorosament cert que “amb dificultat trobaríem una persona que s'haja pogut escolaritzar en valencià des dels 3 anys fins a acabar un cicle formatiu o una carrera universitària”, com dèiem en 2011. No podem demorar-nos més i ja no és temps de dubtes ni d'una prudència que esclerotitze el moviment. La normalització, com anar en bicicleta, suposa avançar constantment¹⁰.

Ras i curt, les famoses “línies en valencià”, en les quals alguns han posat tantes esperances, no són, com veiem, la solució. Després d'un terç de segle, són poques, establertes irregularment i es trenquen a cada pas d'etapa formativa. Ara, amb la llei de plurilingüisme de 2018, s'ha canviat el sistema de “línies”, precisament per superar els resultats de la LUEV. Però si es volen millores palpables i un sistema efectiu (i no merament voluntarista), caldrà una llei ben diferent, en la línia de les que des dels anys vuitanta han demostrat que funcionen: amb el català com a llengua vehicular.

¹⁰ Ídem nota 9.

Quarta part
**PROPOSTES DE DESPLEGAMENT
NORMATIU EN CULTURA
I ENSENYAMENT**

Ja hem explicat en l'apartat segon que la regulació de la LUEV en matèria cultural és ben minsa, molt vaga i que no conté cap imperatiu. Totes les referències que s'hi fan són només de foment o suport, però ni un sol manament clar. En aquest sentit, el desplegament normatiu ha anat en consonància amb la poca regulació de la llei.

Aquesta absència normativa de la LUEV pot ser una oportunitat, però també un greu problema. Una oportunitat perquè, atès que no hi ha cap regulació, es podrien establir les bases per a fer una política cultural amb el valencià com a eix vertebrador i poder arribar, almenys, al mateix nivell que el castellà. Però també pot ser un greu problema si, com ha ocorregut amb els decrets de plurilingüisme o d'usos institucionals i administratius de les llengües oficials, la dreta n'impugna el contingut de les noves normatives. Recordem que en els dos decrets anteriors un dels arguments que ha fet servir el TSJCV per a anul·lar algunes disposicions ha estat, precisament, que les normes de desplegament van més enllà del que preveu la LUEV i, doncs, es vulnera el principi de jerarquia normativa.

Siga com siga, sí que és absolutament necessari que es publiquen normatives que regulen ajuts i suport als diversos sectors culturals d'una manera més àmplia del que es fa ara, tant en l'abast com en dotació econòmica. I, a més —i ací és on el dèficit és majúscul—, s'han d'establir normes que obliguen les administracions públiques i els seus organismes, com també les empreses privades, a emprar i programar uns mínims obligatoris de continguts culturals en valencià. Les ajudes i les subvencions en el món cultural són totalment necessàries, però sense una regulació que fixe un mínim d'ús en els productes culturals en valencià, difícilment seran efectives i es traduiran en avanços.

Aquestes mesures s'han d'aplicar en tots els àmbits de la cultura, però amb especial atenció en aquells productes adreçats al públic més jove i en sectors on la presència del català és pràcticament testimonial, com ara els videojocs i les grans plataformes digitals. Aquests àmbits són els de major consum cultural dels infants i els joves i és molt difícil de trobar-hi productes en la nostra llengua. En aquest sentit, resulta absolutament imprescindible una actuació conjunta i coordinada amb els governs de Catalunya, les Illes Balears i Andorra.

I ara que ja disposem de mitjans de comunicació públics valencians (televisió i ràdio), cal fixar d'una manera clara i inequívoca que la programació ha de ser íntegrament en valencià i que s'hi ha de programar un percentatge mínim de continguts culturals en la llengua pròpia. Aquest manament també s'ha de traslladar a tots aquells mitjans que siguen de concessió de la Generalitat Valenciana. Actualment les concessions es fan sense la més mínima previsió i exigència respecte de l'ús del valencià.

En els llibres, s'hi ha de fer una aposta estratègica pel llibre electrònic en català, que té una difusió molt més senzilla, més barata i sobretot perquè és una aposta de present i futur.

En general, tot el que afecta la llengua requereix la màxima col·laboració amb la resta de la comunitat lingüística catalana, però en el sector cultural és segurament una decisió estratègica que determina la viabilitat de molts projectes. Si les produccions musicals, teatrals, literàries, audiovisuals, etc. es limiten a cada territori i no es fan per a un públic potencial de més de deu milions de persones, les produccions no reeixiran i no serà possible desenvolupar una vertadera indústria cultural que permeti viure als que hi treballen i alhora donar vida també a la llengua. Per això, són imprescindibles normes que, d'una vegada i trencant barres sovint autoimposades, estableixen ja aquesta col·laboració. Altrament, continuarem amb un sector pobre, poc professionalitzat i amb un impacte reduït.

Pel que fa a l'ensenyament, hem vist que la normativa de desplegament de la LUEV d'aquests 36 anys no ha aconseguit fer del valencià la llengua vehicular de l'ensenyament. De fet, ni ho preveu. I l'ensenyament en valencià només arriba al 30% dels estudiants dels nivells preuniversitaris.

L'article 24 de la LUEV és una rèmora molt important perquè es puga avançar en l'ensenyament en valencià a les zones castellanoparlants, on, amb la simple declaració dels pares o tutors, els alumnes queden automàticament exempts d'estudiar l'assignatura de valencià i, per tant, d'aprendre'l i sovint no tenen gens de contacte acadèmic amb la llengua pròpia del país.

Semblantment, el marc legal estatal ajuda ben poc a fer que el valencià tinga una major presència a les aules. La Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa (LOMCE), mitjançant la disposició addicional trenta-vuitena, estableix, entre altres coses, que "els pares, les mares o els tutors legals tenen dret que els seus fills o pupils reben ensenyament en castellà, dins del marc de la programació educativa".

La Llei 4/2018, per la qual es regula i promou el plurilingüisme en el sistema educatiu valencià ha implicat, *de facto*, una modificació de la LUEV, encara que cal lamentar que s'haja perdut l'ocasió per a haver-ne derogat l'article 24. L'impacte de l'aplicació d'aquesta llei encara no es pot mesurar, atès que només està un any en vigor i en determinades etapes educatives encara no és aplicable. Les primeres informacions publicades en els mitjans de comunicació donen resultats de millora dels percentatges d'ensenyament en valencià, però no hem pogut avaluar-les perquè no hi ha dades oficials (almenys no s'han fet públiques). Igualment, aquestes mateixes fonts semblen indicar que les peticions d'ensenyament en valencià són superiors a l'actual oferta de l'administració educativa. Si és així, cal una actuació immediata de la Conselleria d'Educació, no sols per a atendre tota la demanda, sinó per a incrementar-la amb molta més oferta de percentatges de docència en valencià. No és acceptable que en un àmbit tan sensible com és l'ensenyament la demanda social supere l'acció de govern.

L'anomenada llei de plurilingüisme, si es confirmen les dades encara no publicades, pot significar un avanç en l'extensió del valencià. Caldrà saber amb quina potència, perquè amb la LUEV l'increment dels darrers anys era d'un imperceptible 0,25% anual. Ara bé, tal com demostren anys d'experiència d'aplicació a Catalunya i, amb menor mesura, també a les Illes, l'únic sistema que garanteix als escolars un domini del català més o menys equiparable al del castellà és la generalització de la llengua pròpia com a vehicular de l'ensenyament. Per tant, el nostre parer —que compartim amb els experts i la majoria dels professors o, si més no, el sindicat àmpliament majoritari en l'ensenyament—, és aquest:

Si volem assolir la igualtat lingüística de tots els ciutadans del nostre país, la llei ha de fixar de manera clara i inequívoca que el valencià és la llengua vehicular de l'ensenyament als territoris de predomini lingüístic valencià. Alhora, s'ha de garantir que als territoris de predomini lingüístic castellà tot l'estudiantat curse l'assignatura de valencià i un mínim de matèries en valencià sense més excepcions que les que s'apliquen per a eximir de castellà. I s'ha de preveure una presència ascendent d'assignatures en valencià a mesura que s'avança amb l'edat i els cursos. És només així que, en acabar l'ensenyament obligatori, els escolars tindran un coneixement real i un domini del valencià apte per a cursar el batxillerat, la formació professional o per a desplegar la seua vida personal i professional en valencià i, a més, una base més sòlida per a poder aprendre amb facilitat una altra llengua. D'altra banda, això homologa els escolars dels territoris de predomini lingüístic castellà amb l'itinerari que, respecte a les llengües oficials, cursen els seus companys dels territoris de predomini lingüístic valencià. I, finalment, aquesta solució crea un marc valencià mínimament unitari per raó de llengua en compte d'aprofundir, com ocorre ara, en el monolingüisme i l'escissió lingüística al País Valencià, perquè incrementa les capacitats lingüístiques i les oportunitats laborals dels joves de les zones de predomini lingüístic castellà, que, així, a més, es poden sentir més integrats lingüísticament com a valencians. Alhora, s'evita que el desconeixement del valencià que ara poden al·legar quan es desplacen a zones valencianoparlants, per exemple, per estudiar a les universitats o per treballar, o quan participen en qualsevol oposició pública, etc. esdevinga un fre a la normalització del valencià ¹¹.

Cal afegir que totes les normes i mesures que s'haurien aplicar a l'ensenyament públic s'han de traslladar de la mateixa manera a l'ensenyament concertat. Tots els centres que gaudeixen del finançament públic han de tenir les mateixes normes que els públics, també pel que fa als usos lingüístics i, doncs, els mateixos drets i obligacions. I, en aquest sentit, si algun centre no compleix els requisits, no ha de beneficiar-se del finançament públic.

Finalment, cal destacar dos sectors educatius en què el desplegament normatiu ha estat molt escàs o pràcticament inexistent: l'ensenyament privat i

l'ensenyament universitari. En l'ensenyament privat s'ha de fer efectiva a tots els territoris l'obligació d'estudiar l'assignatura de valencià. I s'hi haurien d'establir també uns mínims de docència en valencià en les matèries no lingüístiques, començant pels territoris de predomini lingüístic valencià, però també de manera progressiva en els de predomini lingüístic castellà. L'ensenyament privat no pot quedar exempt de manera legal d'ensenyar la llengua que, a més d'oficial, és la pròpia, com tampoc de fer un mínim d'ensenyament en valencià.

També sorprèn l'absència absoluta de regulació, després de 36 anys, de l'ensenyament universitari. Actualment, no hi ha cap norma respecte de la llengua o llengües que cal emprar en la docència universitària, excepte, potser, els reglaments propis que han aprovat algunes universitats, evidentment limitats només als seus campus.

Cal, per tant, una normativa que fixe que les universitats han d'oferir un percentatge mínim de docència en valencià. Com també cal una regulació que preveja l'exigència de la competència lingüística plena, això és, el coneixement de valencià i de castellà, per a poder treballar en qualsevol universitat i això tant per al professorat com també per al personal d'administració i serveis. En aquest sentit, les normatives aplicades a la Universitat de València per a la docència i el professorat i les de la Universitat Jaume I per al personal d'administració i serveis poden ser una bona guia, ja experimentada i contrastada i que ha donat molt bons resultats. N'hem fet una breu anàlisi en "L'eficàcia demostrada de les polítiques d'igualtat lingüística: la Universitat de València" del llibre *Igualtat lingüística*¹².

¹¹ ESTEVE, Alfons; ESTEVE, Francesc. *Igualtat lingüística: capgirar el desús i la subordinació*. Benicarló: Onada, 2019, pàg. 80-81.

¹² *Ibidem*, pàg. 113-124.

Cinquena part

CONCLUSIONS

1. La LUEV no és ni de dret ni de fet —ni pel nom ni pel contingut— una llei de normalització lingüística, com la resta de lleis coetànies de Catalunya i les Illes Balears, dins la mateixa comunitat lingüística, ni del País Basc i Galícia.

2. D'entrada, la LUEV renuncia a establir normes i mesures que són una constant en les lleis de normalització lingüística coetànies i que regulen aspectes vitals per a generalitzar l'ús de la llengua pròpia, per a demostrar-hi el compromís efectiu de les institucions —i no sols declaratiu o retòric— i dotar-lo de caràcter institucional i simbòlic. Així, enfront del que fan la resta de lleis de normalització, la LUEV:

2.1. No declara el valencià “la llengua pròpia” del País Valencià.

2.2. No reconeix que hi ha una comunitat lingüística més enllà dels límits administratius de la comunitat autònoma i imposa l'aïllacionisme i un secessionisme de dret: fins i tot obliga a redactar en castellà les comunicacions escrites adreçades fora del País Valencià, ignorant volgudament l'oficialitat de la llengua a Catalunya, les Illes Balears i Andorra. En aquesta línia, al contrari que les altres lleis lingüístiques, no preveu cap mecanisme de col·laboració amb la resta de la comunitat lingüística, que tracta com si no existís.

2.3. Malgrat el greu conflicte existent sobre el nom i l'entitat de la llengua, que paralitza molt sovint qualsevol intent d'avanç en l'ús, la LUEV no estableix una entitat de referència lingüística, com fan les altres lleis. En compte de resoldre les tensions i les dissensions referides a la llengua que malbaraten tants esforços, les manté conscientment. I en lloc de prestigiar el valencià i de reforçar-lo com a símbol d'identitat i de convivència, el referma com a objecte de polèmica i de divisió.

2.4. La mateixa consideració del punt anterior pot aplicar-se a la toponímia (si més no, als noms oficials dels municipis). No estableix, com fan les altres lleis lingüístiques, les formes correctes i oficials dels noms dels

pobles valencians, amb la qual cosa al conflicte general sobre el nom de la llengua, s'hi afegeix en molts pobles un conflicte local sobre el nom del municipi.

2.5. Totes les lleis de normalització lingüística determinen que la llengua pròpia ha de ser la “d'ús normal”, “usual” o “preferent” en els mitjans de comunicació de competència de la comunitat autònoma. La LUEV només parla d'una “adequada presència”. La conseqüència és que totes les ràdiotelevisions públiques creades en cada comunitat autònoma emetran en la llengua pròpia, excepte la valenciana, que ja naixerà bilingüe i que al llarg del temps encara anirà arraconant més l'ús del valencià. No cal insistir en la importància dels mitjans de comunicació —sobretot de la televisió— en les societats modernes i en la rellevància que tenen per a generalitzar el coneixement d'una llengua, el seu prestigi social i oferir models de conducta (i, doncs, reforçar l'escola en valencià o, al contrari, debilitar-la) i també per a la cultura: difusió de les seues creacions, ocupació per a actors de doblatge, guionistes, artistes gràfics, escriptors, cantants, etc.

3. En el camp concret de l'ensenyament:

3.1. La LUEV renuncia al model que s'ha revelat l'únic capaç de generalitzar el coneixement d'una llengua minoritzada: establir la llengua en qüestió com a llengua vehicular. Així ho fan, en la nostra comunitat lingüística, les lleis de normalització lingüística de Catalunya i de les Illes Balears. Si el model de Catalunya, amb el català com a llengua vehicular des del primer moment i amb caràcter general, semblava poc factible, almenys s'hauria pogut aplicar el més matisat model balear, que el fixa en la llei com a objectiu a termini curt i mitjà. Contràriament, la LUEV estableix un sistema en què el valencià només és obligatori com a assignatura i tota la resta depèn de la voluntarietat dels centres i dels pares i mares dels escolars. Tot això en el context altament desfavorable per a l'ús descrit en els punts anteriors.

3.2. Preveu l'exempció automàtica de l'assignatura de valencià per als territoris de predomini lingüístic castellà, una mesura provisional que s'ha fet permanent. Si realment es projecta una provisionalitat, no es dedica, com fa la LUEV, tot un capítol a l'exempció: se la situa, com calia, en una disposició transitòria, amb un termini perfectament delimitat.

3.3. No fa cap regulació d'ús per a les universitats, tret que “el Consell procurarà que en els Plans d'Estudis de les Universitats i Centres de Professorat s'incloga el valencià com a assignatura” (art. 23.3).

4. A tots aquests condicionants constitutius negatius, cal afegir-hi que la LUEV ha estat desplegada poc i tard. Així:

4.1. En un aspecte tan decisiu i tan obvi com és que els professors han de conèixer les dues llengües oficials (que és un dels pocs aspectes en què la LUEV estableix una obligació) el Govern valencià no dicta un decret d'aplicació per a exigir-lo en les oposicions a places de mestres i professors fins a l'any 2002: és a dir, no es fa en tota l'etapa del PSPV-PSOE i del PP cal esperar, 19 anys després de la promulgació de la llei, que ho faça el Govern del PP amb E. Zaplana. I s'ha d'aclarir que l'ordre que regulava la catalogació lingüística va ser de novembre del 2013, i l'entrada en vigor, el 2017.

4.2. No s'estableixen fins al juny de 1992 (quasi una dècada després de la LUEV) els programes per a l'educació bilingüe: el Programa d'Immersion Lingüística (PIL), el Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV) i el Programa d'Incorporació Progressiva del Valencià (PIP).

5. En el terç de segle que constitueixen les dues etapes dels governs del PSPV-PSOE i del PP (1982-2015) no hi ha vigent cap norma legal ni mesura d'impuls de l'ensenyament en valencià. L'única política és la bona voluntat dels centres, quan no és l'entrebanc, com en l'etapa del PP.

6. En el camp de la cultura:

6.1. La LUEV hi dedica tres articles i en dos d'aquests (art. 25 i 33) les accions previstes són unes mesures tan inconcretes com "fomentar" i "recolzar" [sic] "manifestacions culturals i artístiques" amb "consideració especial" per les "desenvolupades en valencià". L'única mesura tangible que estableix és l'article 30: la possibilitat de bonificació fiscal.

6.2. Sense uns mitjans audiovisuals públics íntegrament en valencià, que haurien pogut actuar de potent motor i d'altaveu per al sector cultural valencià, i sense un programa cultural clar i decidit, les accions per la cultura s'han limitat a algunes subvencions, quan aquestes no s'han restringit a l'àmbit folklòric i festiu (Falles, Fogueres i Magdalena de Castelló).

En conseqüència de tot plegat, considerem que cal fer les següents propostes:

1. Tots els estudis sobre la matèria i els resultats de l'experiència del sistema implantat a Catalunya i les Illes Balears demostren que l'única manera de garantir un aprenentatge efectiu del català, en la situació de greu desigualtat en què es troba, és establint-lo com a llengua vehicular de l'ensenyament. Cosa que implica, també, l'administració dels centres i les comunicacions internes i externes. No hi ha cap altra manera de compensar els desequilibris en mitjans de comunicació, oficialitat, presència en la vida econòmica, etc. Si això no es vol o no es pot fer amb caràcter immediat i general, almenys caldria adoptar el model balear, en què es fixa com a objectiu per a un termini breu.

2. Després de 36 anys, l'exempció de l'ensenyament del valencià als territoris de predomini lingüístic castellà no pot justificar-se ja amb la "provisionalitat" i la "progressivitat" que establia la LUEV el 1983. Per cohesió, per igualtat amb els escolars dels territoris de predomini lingüístic valencià, per no ser un entrebanc per a l'ús del valencià (amb un sistema escolar que genera valencians que l'ignoren) i per igualtat d'oportunitats per a uns ciutadans que hauran de

conèixer el català per a treballar en l'administració pública o l'empresa privada, cal garantir que no sols s'ensenyi com a assignatura, que és el mínim, sinó que de fet s'aprèn, amb l'ús com a llengua vehicular en altres matèries o en alguna àrea de coneixement.

3. Els centres que es beneficien de finançament públic han de tenir les mateixes normes que els públics, també pel que fa als usos lingüístics i, per tant, també els mateixos drets i obligacions. Si algun centre no compleix aquests requisits, no ha de beneficiar-se del finançament públic.

4. Cal establir una normativa per a les universitats valencianes en què es fixe un mínim de percentatge de docència, amb increments anuals predeterminats fins a arribar a l'equiparació de les dues llengües oficials, segons el model que ha aplicat amb bons resultats la Universitat de València. I, així mateix, s'ha establir una norma que garanteixca la plena competència lingüística en les dues llengües oficials per a accedir a les places o per a la promoció, tant en la docència i la recerca com en l'administració i els serveis, com ho ha fet, en aquest darrer àmbit i amb avanços demostrats, la Universitat Jaume I de Castelló.

5. L'article 19.2 de la LUEV estableix que "al final dels cicles en què es declara obligatòria la incorporació del valencià a l'ensenyament, i qualsevol que haja estat la llengua habitual en iniciar els estudis, els alumnes han d'estar capacitats per a utilitzar, oralment i per escrit, el valencià amb igualtat amb el castellà". Tal previsió no s'ha comprovat mai, cosa que cal fer —si es vol, incloent-hi també l'anglès, el francès o altres idiomes moderns estudiats— per constatar si la norma es compleix i si els estudiants aconsegueixen el domini lingüístic necessari, element clau per a una societat que es vol "del coneixement".

6. A banda de les bonificacions fiscals que ja preveu la LUEV, cal establir uns mínims obligatoris de continguts culturals en valencià, sobretot per a les administracions públiques i els seus organismes, i també per a les empreses d'aquest camp. En un context tan advers, no es pot deixar al "lliure mercat".

És, d'altra banda, una mesura similar a les que aplica un estat del relleu de França per a una llengua tan potent com el francès.

7. S'han de potenciar circuits culturals que tinguen com a marc tota la comunitat lingüística per tal d'assegurar-ne la viabilitat rendibilitzant-ne els costos amb una multiplicació del públic potencial i la repercussió mediàtica.

8. A banda de la reciprocitat de les emissions d'almenys tots els mitjans públics audiovisuals en català, és igualment imprescindible la cooperació amb la resta de la comunitat lingüística catalana per a garantir l'oferta en català en elements audiovisuals de gran impacte, com les gran plataformes digitals o els videojocs.

9. Finalment, remarcuem, també en les conclusions, que l'ensenyament i la cultura no són mons separats de la resta de la societat. Ni l'escola ni la cultura poden compensar els dèficits d'ús en la resta d'àmbits ni són una bombolla de vidre aïllada d'aquests. Per tant:

9.1. És imprescindible establir la competència lingüística també en valencià —el castellà ja s'exigeix— per a accedir a l'administració pública i per a les promocions. No sols perquè és l'única manera de garantir una administració respectuosa amb els drets dels valencianoparlants, sinó també perquè seria una demostració de primer ordre de la utilitat del valencià, segurament la millor campanya per l'ús social que se'n pot fer.

9.2. Cal reconèixer oficialment, de manera explícita i definitiva, la unitat lingüística amb la resta de la comunitat lingüística catalana i establir la corresponent cooperació amb la resta de territoris amb els quals compartim la llengua.

9.3. S'ha de fer efectiva la reciprocitat dels mitjans audiovisuals aprovada per les Corts Valencianes respecte dels mitjans públics de Catalunya i

estendre-la a la resta dels que emeten en català en tots els territoris catalanoparlants, almenys dels públics.

9.4. Cal aprovar una llei d'igualtat lingüística, que podria recollir totes les mesures anteriors i algunes més i que, en qualsevol cas, hauria d'incloure un règim de sancions per a les discriminacions lingüístiques similar a les que les Corts Valencianes ja han aprovat en la Llei d'igualtat de les persones LGTBI. Només així els ciutadans tindran la garantia, més enllà de la retòrica institucional, que no són discriminats per usar la llengua oficial i pròpia, com encara passa massa sovint.

BIBLIOGRAFIA

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA. *Llibre blanc de l'ús del valencià - II: iniciatives per al foment del valencià.* València: Publicacions de l'AVL, 2008.

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ. *Per una nova i efectiva llei d'igualtat lingüística. Principis bàsics i àmbits d'actuació pràctica.* València: ACPV: Universitat de València: Universitat Politècnica de València: Universitat d'Alacant: Universitat Jaume I, 2015. (<http://www.acpv.cat/web/per-una-nova-i-efectiva-lllei-digualtat-linguistica-principis-basics-i-ambits-dactuacio-practica>)

ALCARAZ, Manuel; ISABEL, Ferran; OCHOA, Josep (eds.). *Vint anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià.* Alzira: Bromera, 2005.

APARICI, Artur; CASTELLÓ, Rafael (dirs.). *Els usos lingüístics a les universitats públiques valencianes.* València: Publicacions de l'AVL, 2011.

BODOQUE, Anselm. *La política lingüística dels governs valencians (1983-2008).* València: Universitat de València, 2009.

ESTEVE, Alfons. "Drets i deures lingüístics del Govern del Botànic", Blog de la *Revista de Llengua i Dret*. Generalitat de Catalunya. Escola d'Administració Pública de Catalunya, 10 de maig de 2018.

ESTEVE, Alfons. "La política lingüística del PP al País Valencià: anàlisi de la legislació de 1995 a 2003", *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Escola d'Administració Pública de Catalunya, 2004.

ESTEVE, Alfons; ESTEVE, Francesc. *Drets cap a la normalitat.* València: Tres i Quatre, 2007.

ESTEVE, Alfons; ESTEVE, Francesc. *Guia pràctica de drets lingüístics al País Valencià.* València: Acció Cultural del País Valencià, 2006.

ESTEVE, Alfons; ESTEVE, Francesc. *Igualtat lingüística: capgirar el desús i la subordinació.* Benicarló: Onada, 2019.

FORCADELL, Josep; ISABEL, Ferran (eds.). *A Alacant, en valencià.* Alacant: Universitat d'Alacant, 2007.

GENERALITAT VALENCIANA. CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA. *1983-1993. Balanç i perspectives de la promoció del valencià.* València: Conselleria d'Educació i Ciència, 1995.

MESA PER L'ENSENYAMENT EN VALENCIÀ. *Un diagnòstic de la Llei d'ús: 25 anys d'aplicació, un informe d'explicació i 10 mesures d'implicació.* València: Mesa per l'Ensenyament en Valencià, 2008.

OBSERVATORI DE LA LLENGUA CATALANA. *Informe sobre la situació de la llengua catalana 2015*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana, 2016.

PITARCH, Vicent. *Reflexió crítica sobre la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià*. València: Eliseu Climent, 1984.

PLATAFORMA PER LA LLENGUA. *Informe CAT 2018: 50 dades sobre la llengua catalana*. Barcelona: Plataforma per la Llengua, 2018.
https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/informecat2018_1528713023.pdf

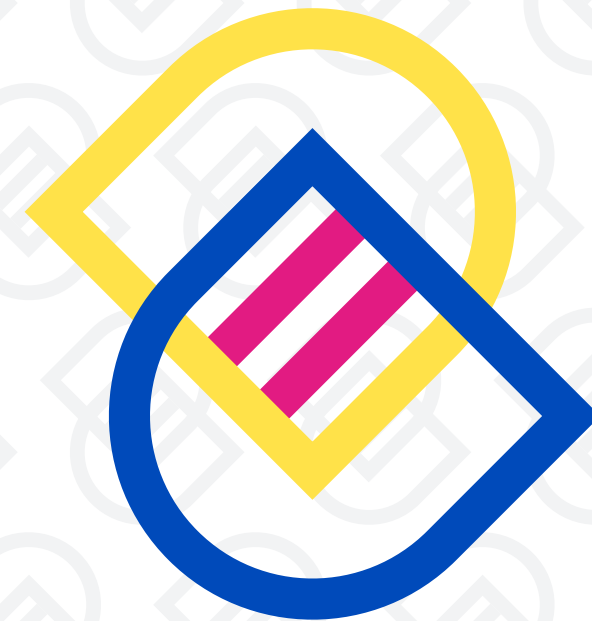
SINDICAT DE TREBALLADORES I TREBALLADORS DEL PAÍS VALENCIÀ (STEPV-IV). *El valencià en l'ensenyament. Informe 2016*. València: STEPV-IV, 2016.
http://www.intersindical.org/stepv/docs/informe_ensenyament_en_valencia_2016.pdf

SUAY, Ferran. *Parlants fets i drets: una mirada des de la psicologia*. Argentona: Voliana, 2018.

TASA, Vicenta. *Desigualtat conflictiva o igualtat pacífica*. València: Tirant lo Blanch, 2017.

TASA, Vicenta; BODOQUE, Anselm. *Poder i llengua: les llengües de l'ensenyament al País Valencià*. València: Nexa, 2016.

VILA, F. Xavier; BOIX-FUSTER, Emili (eds.). *La promoció de l'ús de la llengua des del sistema educatiu: realitats i possibilitats*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2018.

**Càtedra de
Drets Lingüístics**

